

Рецензія
на дисертацію
Мороза Володимира Миколайовича
“Ургентна адикція як психологічний чинник депрофесіоналізації
військовослужбовців Збройних Сил України”, поданої на здобуття
ступеня доктора філософії з галузі знань 05 “Соціальні та поведінкові
науки” за спеціальністю 053 – “Психологія”

Актуальність теми наукової роботи. Сучасні події, пов’язані з російським вторгненням в Україну, вимагають швидкого оновлення сучасної військово-психологічної науки. Військово-психологічній науці, на сьогоднішній день необхідно проводити дослідження з напрямку вивчення ургентної адикції як психологічного чинника депрофесіоналізації військовослужбовців Збройних Сил України. Саме тому, Морозов Володимир Миколайович висвітлює досить науково-обґрунтовані погляди на вирішення зазначеної проблематики. Окрім того, важливе наукове завдання – вивчення ургентної адикції як психологічного чинника депрофесіоналізації військовослужбовців Збройних Сил України із урахуванням військової специфіки, контексту їхньої професійної діяльності та сучасних викликів до військової психології залишалось до проведеного дослідження невирішеним в повному обсязі.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Варто зазначити, що дисертаційне дослідження виконано у межах науково-дослідної роботи Науково-дослідного центру гуманітарних проблем Збройних Сил України “Адиктивні поведінкові чинники депрофесіоналізації військовослужбовців Збройних Сил України” (державний реєстраційний номер 0121U000144). Роль дисертанта у виконанні зазначеної науково-дослідної роботи полягає у визначенні наукових положень та одержанні емпіричних даних вивчення ургентної адикції як психологічного чинника депрофесіоналізації військовослужбовців Збройних Сил України.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

вперше:

визначено структуру та прояв ургентної адикції як психологічного чинника депрофесіоналізації військовослужбовців Збройних Сил України в процесі виконання службових обов’язків;

розроблено та апробовано авторську методику визначення груп адиктивного ризику військовослужбовців Збройних Сил України;

розроблено Програму профілактики розвитку ургентної адикції у військовослужбовців Збройних Сил України;

встановлено:

закономірний взаємозв’язок ургентної адикції і структурно-динамічних компонентів депрофесіоналізації особистості;

ургентна адикція та ургентна поведінка детермінують професійні деформації службової діяльності військовослужбовців Збройних Сил України;

удосконалено:

методи, критерії оцінювання та показники визначення типологічних груп військовослужбовців Збройних Сил України з ургентною адикцією в процесі виконання ними службових обов'язків;

практичні підходи до профілактики ургентної адикції у військовослужбовців Збройних Сил України;

набули подальшого розвитку: уявлення про зміст, структуру, динамічні особливості розвитку та прояву ургентної адикції у військовослужбовців Збройних Сил України.

Практична значення одержаних результатів дослідження полягає у впровадженні основних положень і результатів дослідження та розроблених психологічних практик у діяльність посадових осіб Головного управління психологічної підтримки персоналу ЗС України (структур психологічної підтримки персоналу ЗС України), систему бойової підготовки особового складу військових частин (підрозділів) і роботу психологів (осіб, залучених до роботи з особовим складом) Повітряних Сил, Сил спеціальних операцій та Сил територіальної оборони ЗС України (акти впровадження від 30.07.2025 № 7026; від 03.09.2024 № 705/146/1479/пс; від 07.08.2025 № 705/146/1444/пс; від 30.08.2024 № 760/12/26647; від 05.08.2025 № 760/16/25752; від 11.09.2024 № 331/10351; від 28.01.2025 № 909/438; від 31.01.2025 № 939/4/35; від 01.07.20025 № 34/645; від 04.07.2025 № 1559/1000; від 21.07.2025 № 740/33/5713).

Достовірність результатів дослідження Мороза Володимира Миколайовича не викликає заперечень, логічно та грамотно сформульований науковий апарат дисертаційної роботи. На обґрунтованість та достовірність отриманих наукових результатів вказує джерельна база дослідження (151 найменування, з них 57 – закордонні), а також використані методи дослідження: теоретичні і емпіричні, метод експертних оцінок, експеримент та статистичні методи.

Характеристика основних положень роботи. Структура дисертації є обґрунтованою та логічною. Дослідження містить вступ, три розділи, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел.

У вступі доведено актуальність дослідження, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів дисертації та їх впровадження.

У першому розділі – “Теоретичний аналіз проблеми ургентної адикції та її наслідків у контексті професійної діяльності особистості (виконання посадових обов'язків)” – визначено, що ургентна адикція загрожує руйнуванням та втратою професійної ідентичності на тлі деформації оцінювання пріоритетів, професійних норм та обов'язків особистості, стає когнітивною ілюзією успішності і затребуваності у трудовій сфері, спотворює емоційно-когнітивні реакції, трансформує ціннісні орієнтації, неминуче блокує механізми самовдосконалення під час діяльності.

У другому розділі – “Емпіричне дослідження особливостей зумовлення ургентною адикцією депрофесіоналізації військовослужбовців Збройних Сил України” – розроблено та апробовано авторську методику визначення груп адиктивного ризику військовослужбовців Збройних Сил України та визначено

порядок організації роботи та обґрунтування методів дослідження. Проведено емпіричне дослідження визначило особливості зумовлення депрофесіоналізації військовослужбовців адиктивними поведінковими чинниками. Встановлено, що переважна більшість показників поведінкових адикцій достатньо тісно позитивно корелює з емоційним виснаженням та деперсоналізацією військовослужбовців. Найтіснішими є зв'язки цих двох показників депрофесіоналізації із сумарним показником залежності Методики визначення груп адиктивного ризику військовослужбовців Збройних Сил України, ургентною залежністю, кіберкомунікативною залежністю, залежністю від соціальних мереж та інтернет-серфінгу, трудоголізмом і надмірністю в роботі.

У третьому розділі “Профілактика ургентної адикції військовослужбовців Збройних Сил України” розроблено, впроваджено та апробовано Програму профілактики ургентної адикції у військовослужбовців Збройних Сил України. Програмою було передбачено виконання таких завдань: сприяти розумінню ургентної залежності у військовослужбовців, ознайомити з чинниками її розвитку, особливостями прояву та наслідками в усіх сферах життєдіяльності; удосконалити навички розпізнавання чинників розвитку ургентної залежності і пошуку шляхів мінімізації стресогенності службової діяльності; розвинути вміння і навички застосування практичних інструментів для ефективного функціонування та запобігання розвитку ургентної залежності у військовослужбовців.

Повнота викладення наукових положень та висновків в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації Мороза Володимира Миколайовича ґрунтовно висвітлено в 22 наукових працях (із них 3 – у співавторстві), серед яких: 12 статей – у виданнях, затверджених Міністерством освіти і науки України як фахові у галузі психології, 1 монографії, 9 – у збірниках тез доповідей на наукових конференціях, семінарах та круглих столах.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюємо наукове та практичне значення дисертаційного дослідження, але водночас висловлюємо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. У першому розділі дисертант детально розкрив чинники депрофесіоналізації військовослужбовців у п. 1.1 та 1.3. Водночас з погляду того, що депрофесіоналізація військовослужбовців є комплексним явищем, вважаємо доцільним більш детально обґрунтувати організаційні та структурні чинники: недоліки у професійному відборі, недостатня підготовка, відсутність кар'єрних перспектив та невпевненість військовослужбовців у майбутньому.

2. У розділі 2.1. дисертантом досить детально на 22 сторінках розкрито опис психодіагностичних методик. Було б доцільно зменшити зазначені методики, залишити етапи та результати аналізу, а опис додати до методик в додатку.

3. У розділі 3.1. обґрунтована дисертантом програма профілактики розвитку ургентної адикції у військовослужбовців Збройних Сил України є переконливою. Однак винесення її змістового наповнення щодо тренінгової програми “Профілактика ургентної залежності у військовослужбовців” до

додатку дещо ускладнює сприйняття матеріалу. На наш погляд доцільним було б подати стислий опис програми в тексті розділу.

4. Авторські рекомендації виглядали б більш вагомо в розділі 3.3, якщо були б структуровані відповідно до програма профілактики розвитку ургентної адикції у військовослужбовців Збройних Сил України.

5. У дисертаційному дослідженні зустрічаються деякі орфографічні й стилістичні помилки й неточності, що не знижують загальної позитивної оцінки дослідження.

Висловлені зауваження та побажання не зменшують наукової цінності здійсненого дослідження, матеріали якого засвідчують наукову новизну, практичну значущість одержаних результатів, наукову зрілість автора. У цілому дисертаційна робота Мороза Володимира Миколайовича за змістом та формою є завершеним самостійним дослідженням.

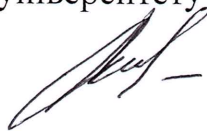
Висновки. У цілому, дисертаційна робота Мороза В.М. безсумнівно є самостійною і цілком завершеною працею; характеризується актуальністю, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю; містить значні наукові доробки, що повною мірою висвітлено в його наукових публікаціях.

Дисертаційна робота за своїм змістом відповідає вимогам “Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії”, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Мороз Володимир Миколайович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент:

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
начальник науково-методичного відділу аналізу та прогнозу освітньої діяльності науково-методичного центру організації та провадження освітньої діяльності Національного університету оборони України

полковник

Леонід ОЛІЙНИК

Підпис начальника науково-методичного відділу аналізу та прогнозу освітньої діяльності науково-методичного центру організації та провадження освітньої діяльності Національного університету оборони України, доктора педагогічних наук, старшого наукового співробітника полковника ОЛІЙНИКА Леоніда Віталійовича засвідчую

Начальник управління адміністративного та інформаційно-організаційної роботи Національного університету оборони України
полковник

04.06.26 року

Богдан БІЛЯВСЬКИЙ